Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛЕН АДВОКАТ
Е. ТАНЧЕВ
представено на 15 юли 2021 година[1]

Дело C-725/19

IO
срещу
Impuls Leasing România IFN SA

(Преюдициално запитване, отправено от Judecătoria Sectorului 2 București (Районен съд, Втори район, Букурещ, Румъния)

„Преюдициално запитване — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 — Принцип на ефективност — Производства за принудително изпълнение — Национално законодателство, което не допуска сезираният с възражение срещу принудително изпълнение съд да извърши преценка на неравноправния характер на договорните клаузи — Наличие на отделен иск“

I. Въведение

1. Отправеното от Judecătoria Sectorului 2 București (Районен съд, Втори район, Букурещ, Румъния) преюдициално запитване се отнася до тълкуването на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори[2]. То се вписва в контекста на производство за принудително изпълнение, извършвано въз основа на договор за лизинг, който представлява изпълнително основание.

2. Основният въпрос по настоящото дело е по същество дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 не допускат национално законодателство, което не позволява на национален съд, разглеждащ производство, в което потребителят оспорва изпълнението, да прецени служебно (ex officio) или по искане на потребителя дали клаузите на договора са неравноправни, тъй като съгласно националното право потребителят може да предяви отделен иск, в рамките на който договорът може да бъде преценен с оглед наличието на неравноправни клаузи.

3. Настоящото дело се разглежда от Съда успоредно с четири други дела (C-600/19, C-693/19, C-831/19 и C-869/19), по които днес представям заключения. Тези дела се основават на преюдициални запитвания от Испания и Италия и също засягат сходни и потенциално чувствителни въпроси, свързани с обхвата на задължението на националния

[1] Език на оригиналния текст: английски.

[2] ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273.

съд да разглежда служебно неравноправността на договорните клаузи в съответствие с практиката на Съда по тълкуването на Директива 93/13 и с връзката с националните процесуални системи.

4. Следователно настоящото дело предоставя на Съда възможност да развие своята практика относно съдебния контрол на неравноправните клаузи съгласно Директива 93/13 по отношение на ускорени производства, в рамките на които кредиторите търсят събиране на дължимото от потребителите в държавите членки.

II. Правна уредба

А. Правото на Съюза

5. Член 6, параграф 1 от Директива 93/13 предвижда:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

6. Член 7, параграф 1 от Директива 93/13 гласи:

„Държавите членки [гарантират], че в интерес на потребителите и конкурентите, също[с]твуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

Б. Румънското право

7. Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (Закон № 193/2000 относно неравноправните клаузи в договори, сключени между продавачи или доставчици и потребители) от 6 ноември 2000 г. (Monitorul Oficial al României, Част I, № 560 от 10 ноември 2000 г.) в изменената му редакция (наричан по-нататък „Закон № 193/2000“) транспонира Директива 93/13 в румънското право

8. Член 713, алинея 2 от Codul de procedură civilă (наричан по-нататък „Гражданският процесуален кодекс“) в неговата действаща понастоящем редакция след изменението със Закон № 310/2018 [3] предвижда:

„Когато принудителното изпълнение се извършва въз основа на изпълнително основание, различно от съдебно решение, във възражението срещу принудителното изпълнение може да се изтъкват и фактически или правни съображения по съществото на правото, обективирано в изпълнителното основание, единствено когато законът не предвижда във

[3] Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor normative act (Закон № 310/2018 за изменение и допълнение на Закон № 134/2020 относно Гражданския процесуален кодекс и други нормативни актове) (Monitorul Oficial al României, част I, № 1074 от 18 декември 2018 г.) (наричан по-нататък „Закон № 310/2018“), който влиза в сила на 21 декември 2018 г.

връзка с това изпълнително основание процесуален ред за неговото обезсилване, включително и иск по общия исков ред“.

9. Член 713, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс преди изменението му със Закон № 310/2018 е предвиждал:

„Когато принудителното изпълнение се извършва въз основа на изпълнително основание, различно от съдебно решение, във възражението срещу принудителното изпълнение може да се изтъкват и фактически или правни съображения по съществото на правото, обективирано в изпълнителното основание, единствено когато законът не предвижда във връзка с това изпълнително основание специален процесуален ред за неговото обезсилване“.

III. Факти, производство и преюдициален въпрос

10. Съгласно акта за преюдициално запитване, на 20 август 2008 г. Impuls Leasing România IFN SA (наричано по-нататък „Impuls Leasing“), в качеството си на лизингодател, и IO, в качеството си на потребител и лизингополучател, сключват договор за финансов лизинг, отнасящ се до ползването на автомобил за срок от 48 месеца.

11. Впоследствие IO вече не успява да изпълни задълженията си във връзка с плащането по договора. На 19 март 2010 г. IO връща автомобила на Impuls Leasing. На 29 юни 2010 г. Impuls Leasing продава на трето лице въпросния автомобил за 5294,12 EUR.

12. На 15 октомври 2010 г. Impuls Leasing сезира съдебен изпълнител с молба за допускане на принудително изпълнение срещу IO на основание на договора. След възстановяването на сума в размер на 5168,28 румънски леи (наричани по-нататък „RON“) (около 1200 EUR) на 16 ноември 2016 г. изпълнителното производство е прекратено на основание липса на секвестируемо имущество в патримониума на IO.

13. На 26 март 2019 г. Impuls Leasing сезира друг съдебен изпълнител с втора молба за принудително изпълнение срещу IO въз основа на договора, като иска събиране на останалите вземания, за които се твърди, че са му дължими, в размер на 137 502,84 RON (около 29 000 EUR).

14. С определение от 12 април 2019 г. Judecătoria Sectorului 2 București (Районен съд, Втори район, Букурещ) одобрява молбата за допускане на принудително изпълнение в този размер, ведно с разходите по изпълнението.

15. С постановление от 8 май 2019 г. съдебният изпълнител определя разходите по изпълнението. В същия ден този изпълнител извършва изпълнителните действия, като последните са съобщени на IO.

16. На 24 май 2019 г. IO подава пред Judecătoria Sectorului 2 București (Районен съд, Втори район, Букурещ) възражение срещу изпълнението, с което иска обезсилване на действията по принудително изпълнение и възстановяване на положението, предхождащо принудителното изпълнение във връзка с договора.

17. Запитващата юрисдикция посочва, че договорът, въз основа на който е започнато изпълнителното производство срещу IO, съдържа определени клаузи, които могат да се считат за неравноправни съгласно Закон № 193/2000, който транспонира Директива 93/13 в румънското право. В това отношение запитващата юрисдикция отбелязва, че съгласно клауза 10.9.1 от договора при забава на плащането на каквато и да е парична сума, дължима от лизингополучателя, лизингодателят има право да приложи лихви за забава в размер на 0,35 % от неизплатената сума за всеки ден забава, по силата на която клауза Impuls Leasing иска сума в размер на 116 723,72 RON (около 25 000 EUR), докато общата стойност на договора е 9232,07 EUR. Освен това запитващата юрисдикция отбелязва, че клауза 13 от договора урежда размера на обезщетението за вреди, което може да бъде поискано от лизингодателя в случай на неизпълнение на договорните задължения от страна на лизингополучателя, и че въз основа на тази клауза Impuls Leasing иска обезщетение по-специално за капиталов недостиг в размер на 25 155,43 RON (около 5300 EUR) и неплатени фактури за 13 453,96 RON (около 2800 EUR).

18. Запитващата юрисдикция отбелязва, че съгласно член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс в редакцията му преди изменението със Закон № 310/2018 националният съд е можел да преценява неравноправния характер на договорни клаузи във връзка с възражение срещу изпълнението, тъй като по отношение на договорите за лизинг не е съществувал специален процесуален ред за обезсилването им по смисъла на тази разпоредба. За разлика от това съгласно настоящата редакция на член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс, след изменението ѝ с този закон, която е приложима към спора в главното производство, това е допустимо само когато не съществува процесуален ред за обезсилването на такъв вид договори, включително и иск по общия исков ред. Според запитващата юрисдикция, тъй като потребителят може да предяви такъв иск по общия ред съгласно Закон № 193/2000, в рамките на който такива договори могат да бъдат преценявани за наличието на неравноправни клаузи, това означава, че националният съд вече не разполага с възможността да разгледа във връзка с възражение срещу принудителното изпълнение неравноправността на договорните клаузи.

19. Запитващата юрисдикция отбелязва, че съгласно практиката на Съда националните механизми за принудително изпълнение не трябва да правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени на потребителите от правото на Съюза, в съответствие с принципа на ефективност, и че ефективната защита на тези права може да бъде гарантирана само при условие че националният процесуалноправен режим позволява служебна преценка за евентуално неравноправния характер на клаузите на даден договор също и в производството за принудително изпълнение. С оглед на това запитващата юрисдикция има съмнения дали член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс в изменената му със Закон № 310/2018 редакция е в съответствие с Директива 93/13, при положение че потребителите са длъжни да предявят иск по общия исков ред, без да могат да упражнят предоставените им от тази директива права посредством възражение срещу принудителното изпълнение.

20. При тези обстоятелства Judecătoria Sectorului 2 București (Районен съд, Втори район, Букурещ) решава да спре главното производство и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли с оглед на принципа на ефективност Директива 93/13 да се тълкува в смисъл, че не допуска национално законодателство като действащата румънска правна уредба на условията за допустимост на възражението срещу принудителното изпълнение —

член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закон № 310/2018 — което не предвижда възможност при направено възражение срещу принудителното изпълнение да се прецени, по искане на потребителя или служебно от съда, дали са неравноправни клаузите на договор за лизинг, който представлява изпълнително основание, тъй като по отношение на договорите, сключени между „потребител“ и „продавач или доставчик“ („търговец“), е възможно да се извърши преценка за наличието на неравноправни клаузи по смисъла на тази директива по общия исков ред?“.

21. Писмени становища представят Impuls Leasing и Комисията. Тези страни, както и IO и румънското правителство вземат участие в съдебното заседание, проведено на 27 април 2021 г.

IV. Кратко изложение на становищата на страните

22. Според IO производството за принудително изпълнение е ускорено безспорно производство, в което съдът се произнася по допускането на принудително изпълнение в срок до седем дни от предявяването на молбата с определение в закрито заседание и без призоваване на страните. IO подчертава, че няма друго правно средство за оспорване на определението за допускане на принудителното изпълнение освен чрез подаване на възражение срещу изпълнението.

23. Impuls Leasing твърди, че въпросът е недопустим, тъй като се отнася до тълкуване на националното процесуално право и, при условията на евентуалност, че няма противоречие между член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс в изменената му със Закон № 310/2018 редакция и Директива 93/13. Според него достъпът на страните до иск по общия ред не ограничава техните процесуални права и като се има предвид практиката на Съда, националните съдилища имат право да преценяват служебно неравноправния характер на договорните клаузи в светлината на Директива 93/13, включително в рамките на производството за принудително изпълнение, и по този начин на потребителите се предоставя ефективна защита.

24. Румънското правителство твърди, че Директива 93/13 допуска разглежданото национално законодателство. То посочва, че производството за принудително изпълнение се извършва въз основа на съдебно решение или изпълнително основание, включително договори за лизинг като договора по настоящото дело[4]. За образуване на производството за принудително изпълнение кредиторът отправя искане до компетентния съдебен изпълнител и този изпълнител подава молба до съда за издаване на определение за допускане на изпълнение. Съдът се произнася по определението в кратък срок в рамките на безспорно производство, без да призовава страните. В този контекст съдът проверява дали са изпълнени определени формални условия и не може да откаже допускане на изпълнението, поради това че изпълнителното основание съдържа неравноправни клаузи.

25. Румънското правителство посочва, че длъжникът може да поиска отмяна на определението за допускане на изпълнение чрез подаване на възражение срещу изпълнението в рамките на 15-дневен срок. Тъй като това определение няма сила на пресъдено нещо, то може да бъде оспорено, когато длъжникът подаде възражението, и тъй

[4] Румънското правителство посочва, че съгласно наскоро извършени законодателни промени, които не са приложими ratione temporis в главното производство, договорите за лизинг, по които лизингополучател е потребител, вече нямат изпълнителна сила.

като неравноправният характер на договорните клаузи не може да се повдигне като основание, включително в рамките на 15-дневния срок, не настъпвала преклузия. Съгласно член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закон № 310/2018, потребител като длъжника не може да се позовава на неравноправността на договорните клаузи във възражение срещу принудителното изпълнение, тъй като може да предяви иск по общия ред, който е отделен, неотменим иск, в производството по който може да се осъществи съдебен контрол върху неравноправните клаузи. В рамките на това производство потребителят можел да поиска спиране на принудителното изпълнение, което било обстоятелство, останало неразгледано от Съда в определението от 6 ноември 2019 г., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti и Secapital[5]. Румънското правителство твърди, че спирането на принудителното изпълнение може да се реши бързо, ако се докаже наличие на спешност, като условията, при които се допуска спиране в производството по този иск, са същите като тези, при които се допуска спиране при подадено възражение срещу принудителното изпълнение, и плащането на обезпечение в производството по иска се извършва по същия начин както при възражение срещу принудителното изпълнение.

26. Комисията поддържа, че Директива 93/13 не допуска разглежданото национално законодателство. Според нея член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закон № 310/2018, поражда значителен риск потребителите да не се възползват от защитата, гарантирана от Директива 93/13. Въпреки че за предявяването на иск по общия исков ред нямало срок, този иск не влияел върху производството за принудително изпълнение, което следователно можело да приключи, преди съдът да е постановил решение по този иск за отмяна на неравноправните клаузи, и макар че в производството по този иск потребителят можел да поиска спиране на принудителното изпълнение, изискването по член 719, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс за плащане на обезпечение в размер, изчислен въз основа на стойността на предмета на иска, можело да доведе до високи разходи за потребителя и да го разубеди да предяви такъв иск. Както посочва Комисията в съдебното заседание, настоящото дело се отнася до по-лошо положение от това, по което е постановено определение от 6 ноември 2019 г., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti и Secapital[6], тъй като на никой етап от производството за принудително изпълнение националният съд няма възможност да разгледа неравноправността на договорните клаузи и потребителят е длъжен да инициира отделно производство, което е в противоречие с изискванията, изложени в практиката на Съда.

V. Анализ

27. С въпроса си запитващата юрисдикция иска да се установи по същество дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, разглеждани във връзка с принципа на ефективност, не допускат национално законодателство, което не позволява на съда в рамките на производство, в което потребителят оспорва принудителното изпълнение, да разгледа служебно или по искане на потребителя дали са неравноправни клаузите на договор, който представлява изпълнително основание, тъй като потребителят може да инициира отделно производство, в рамките на което да се извърши преценка на договора за наличието на неравноправни клаузи.

[5] C-75/19, непубликувано, EU:C:2019:950.

[6] C-75/19, непубликувано, EU:C:2019:950.

28. Както е видно от акта за преюдициално запитване, този въпрос произтича от процесуалните разпоредби на румънското право относно производството за принудително изпълнение, съгласно които след изменението на член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс със Закон № 310/2018 (вж. т. 8 и 9 от настоящото заключение) сезираният с възражение срещу принудителното изпълнение съд вече не разполага с възможността да разглежда неравноправния характер на договорните клаузи поради наличието на отделен иск, който потребителят трябва да предяви и който позволява да се извърши съдебен контрол за наличие на неравноправни клаузи съгласно Директива 93/13.

29. За да отговоря на поставения по настоящото дело въпрос, първо ще разгледам доводите, изтъкнати от Impuls Leasing относно допустимостта на този въпрос (раздел А). След това ще разгледам практиката на Съда по отношение на служебния контрол от националния съд за наличието на неравноправни клаузи съгласно Директива 93/13 (раздел Б) и приложението на принципите, развити в тази съдебна практика, към обстоятелствата по настоящото дело (раздел В).

30. Въз основа на този анализ стигам до заключението, че поставеният по настоящото дело въпрос е допустим и че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани във връзка с принципа на ефективност, не допускат национално законодателство като разглежданото.

А. По допустимостта

31. Съгласно изложените от Impuls Leasing доводи отправеният по настоящото дело преюдициален въпрос е недопустим, тъй като се отнася до тълкуване на националното право.

32. Считам, че тези доводи трябва да бъдат отхвърлени.

33. Съгласно постоянната съдебна практика в рамките на производството по член 267 ДФЕС, основано на ясно разделение на правомощията между националните юрисдикции и Съда, само националният съд е компетентен да установи и извърши преценка на фактите по спора в главното производство, както и да тълкува и прилага националното право. Следователно, щом като поставеният от националния съд въпрос се отнася до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе[7].

34. В настоящия случай, щом като въпросът се отнася до тълкуването на Директива 93/13, Съдът е компетентен да се произнесе по него.

35. Следователно считам, че отправеният по настоящото дело преюдициален въпрос е допустим.

[7] Вж. решение от 29 април 2021 г., Rzecznik Praw Obywatelskich (C-19/20, EU:C:2021:341, т. 64).

Б. Относимата практика на Съда относно служебния контрол на неравноправни клаузи от националните съдилища

36. Член 6, параграф 1 от Директива 93/13 налага на държавите членки да определят изискването, че включените в потребителски договори неравноправни клаузи не са обвързващи за потребителя [8]. Член 7, параграф 1 от тази директива във връзка с двадесет и четвърто съображение от нея задължава държавите членки да предвидят подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в потребителските договори [9]. Макар по тези разпоредби да съществува обширна съдебна практика, ще очертая приложимите принципи, установени от нея, отнасящи се до наличието и обхвата на задължението на националния съд да извършва служебен контрол за неравноправност на договорните клаузи, които са най-релевантни за анализа ми по настоящото дело.

1. Наличието на задължение на националния съд за извършване на служебен контрол

37. Съгласно постоянната практика на Съда въведената с Директива 93/13 система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на възможностите си да преговаря, така и на степента си на информираност, което води до това потребителят да приема условията, установени предварително от продавача или доставчика, без да може да повлияе на съдържанието им [10]. За да се осигури защитата, която се цели с Директива 93/13, съществуващото неравноправно положение на потребителя спрямо продавача или доставчика може да се компенсира само с положителна и външна по отношение на самите страни по договора намеса [11].

38. Така с оглед на характера и значимостта на обществения интерес, на който се основава защитата, гарантирана от Директива 93/13 на потребителите, националният съд е длъжен служебно да преценява неравноправния характер на договорните клаузи и по този начин да компенсира неравнопоставеността, съществуваща между потребителя и продавача или доставчика, когато разполага с необходимите за това правни и фактически данни [12]. Всъщност това задължение представлява средство за постигане на резултата, предвиден в член 6, параграф 1 от Директива 93/13, а именно да се предотврати обвързването на потребител от неравноправна клауза, и за допринасяне за постигането на целта, посочена в член 7, параграф 1 от тази директива, доколкото подобна проверка може да има възпиращ ефект, спомагайки за прекратяване на употребата на неравноправни клаузи в потребителските договори [13].

[8] Вж. решение от 27 януари 2021 г., Dexia Nederland (C-229/19 и C-289/19, EU:C:2021:68, т. 57). Вж. също двадесет и първо съображение от Директива 93/13. Както Съдът признава, член 6, параграф 1 от Директива 93/13 е императивна разпоредба, с която се цели замяната на формалното равновесие, което договорът установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с действително равновесие, което може да възстанови равенството между тях. Вж. решение от 11 март 2020 г., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, т. 24).

[9] Вж. решение от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 52).

[10] Вж. решения от 27 юни 2000 г., Océano Grupo Editorial и Salvat Editores (C-240/98—C-244/98, EU:C:2000:346, т. 25) и от 26 март 2019 г., Abanca Corporación Bancaria и Bankia (C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 49).

[11] Вж. решения от 9 ноември 2010 г., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, т. 48) и от 11 март 2020 г., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, т. 25).

[12] Вж. решения от 4 юни 2009 г., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, т. 31 и 32) и от 4 юни 2020 г., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, т. 37).

[13] Вж. решение от 9 юли 2015 г., Bucura (C-348/14, непубликувано, EU:C:2015:447, т. 42).

2. Обхват на задължението на националния съд за извършване на служебен контрол

39. Отново съгласно последователната съдебна практика Директива 93/13 задължава държавите членки да предвидят механизъм, който да гарантира, че всяка договорна клауза, която не е индивидуално договорена, подлежи на контрол, за да се прецени евентуалният ѝ неравноправен характер [14]. Освен това Съдът подчертава, че специфичните характеристики на съдебното производство между потребителя и продавача или доставчика по националното право не може да представляват фактор, който би могъл да засегне правната защита, от която трябва се ползват потребителите по силата на разпоредбите на Директива 93/13 [15].

40. Макар Съдът вече да е дал съобразени с изискванията на член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 насоки в различни отношения за това по какъв начин националният съд трябва да осигури защитата на правата, които потребителите черпят от тази директива, това не променя факта, че при липсата на хармонизация на равнището на Съюза правилата за производствата за проверка на неравноправността на договорна клауза се уреждат от вътрешния правен ред на държавите членки, при условие че не са по-неблагоприятни от правилата, които уреждат подобни вътрешни положения (принцип на еквивалентност), и не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени на потребителите от правото на Съюза (принцип на ефективност) [16].

41. Що се отнася до принципа на ефективност, Съдът приема, че винаги когато се поставя въпросът дали национална процесуална норма прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, анализът трябва да държи сметка за мястото на тази норма с оглед на цялото производство, за неговия ход и за неговите особености, разглеждани като цяло, заедно, където е необходимо, с принципите, които стоят в основата на националната правораздавателна система, като принципа за гарантиране на правото на защита, принципа на правната сигурност и правилното развитие на производството [17].

42. Освен това Съдът признава, че обстоятелството, че потребителят може да се позове на защитата, предоставена от Директива 93/13, само ако започне производство пред съд, не би могло само по себе си да се счита за противоречащо на принципа на ефективност, тъй като предпоставка за тази защита е националните съдилища да бъдат сезирани от една от страните по договора [18]. Независимо от това с оглед на член 7, параграф 1 от Директива 93/13 и принципа на ефективност подходящите и ефективни средства, за да се спре прилагането на неравноправни клаузи в потребителските договори, трябва да включват разпоредби, позволяващи да се осигури ефективна съдебна защита на потребителите, като им се предостави възможност да оспорят пред съд съответния договор, включително на етапа на неговото принудително изпълнение, при разумни процесуални условия, така че упражняването на техните права да не бъде обусловено по-специално от срокове или извършване на разходи, които ограничават упражняването на правата, гарантирани от Директива 93/13 [19].

[14] Вж. решение от 3 март 2020 г., Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, т. 44).

[15] Вж. решение от 21 април 2016 г., Radlinger и Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, т. 50).

[16] Вж. решение от 26 юни 2019 г., Kuhar (C-407/18, EU:C:2019:537, т. 45 и 46).

[17] Вж. решение от 22 април 2021 г., PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, т. 53).

[18] Вж. решение от 1 октомври 2015 г., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, т. 63).

[19] Вж. в този смисъл решение от 26 юни 2019 г., Kuhar (C-407/18, EU:C:2019:537, т. 57).

43. По-специално Съдът постановява, че ефективната защита на предоставените с Директива 93/13 на потребителя права може да бъде гарантирана само при условие че системата на националното процесуално право позволява в рамките на заповедното производство или на това по изпълнението на заповед за изпълнение да се извърши служебен контрол относно евентуално неравноправния характер на клаузите, съдържащи се в договора [20]. Така, когато е предвидено, че националният съд не извършва служебен контрол за евентуални неравноправни клаузи на етапа на принудителното изпълнение на заповедта за изпълнение, се приема, че националната правна уредба засяга ефективността на защитата, предоставена с Директива 93/13, когато не предвижда такъв контрол на етапа на издаването на заповедта за изпълнение или когато предвижда такъв контрол само на етапа на възражението срещу издадената заповед, ако съществува немалък риск потребителите да не подадат изискваното възражение било поради твърде краткия срок, предвиден за тази цел, било предвид разходите, които евентуалното исково производство би създало с оглед на размера на оспореното задължение, било защото националното законодателство не предвижда задължение за съобщаване на потребителя на цялата необходима информация, която да му позволи да определи обхвата на правата си [21]. Следователно Директива 93/13 не допуска национална правна уредба, която позволява да се издаде заповед за изпълнение, без в нито един момент от производството потребителят да разполага с гаранция, че ще бъде осъществен съдебен контрол за липсата на неравноправна клауза [22].

44. Съдът също така е подчертал значението на обезпечителните мерки, включително на спирането на производството за принудително изпълнение, когато това е необходимо, за да се гарантира пълната ефективност на окончателното решение на съда в съответното исково производство, който е компетентен да провери неравноправния характер на клаузите на договора, от който произтича вземането, предмет на изпълнение [23].

45. Например в решение от 26 юни 2019 г., Kuhar [24] Съдът постановява, че с оглед на принципа за ефективност Директива 93/13 не допуска национална правна уредба, по силата на която национален съд в производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот няма възможност нито служебно, нито по искане на потребителя да провери неравноправния характер на договорните клаузи и на това основание да спре поисканото принудително изпълнение. По-специално Съдът приема, че възможността потребителят да подаде молба за спиране на изпълнението, изисква изпълнението на строги процесуални условия и плащане на обезпечение по искане на кредитора, което прави практически невъзможно да се получи такова спиране, тъй като е вероятно длъжникът в забава да не разполага с необходимите финансови средства. Освен това Съдът подчертава, че обстоятелството, че проверката за наличие на неравноправни клаузи може да се извършва само на по-късен етап и когато е приложимо, от съда в инициираното от потребителя исково производство, е явно недостатъчно, за да гарантира пълната

[20] Вж. решение от 13 септември 2018 г., Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, т. 44) и определение от 6 ноември 2019 г., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti и Secapital (C-75/19, непубликувано, EU:C:2019:950, т. 25).

[21] Вж. решение от 20 септември 2018 г., Danko и Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, т. 46 и точка 2 от диспозитива) и определение от 6 ноември 2019 г., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti и Secapital (C-75/19, непубликувано, EU:C:2019:950, т. 26). В това отношение Съдът приема, че високият размер на съдебните разноски сам по себе си може да възпре потребителя да подаде възражение срещу принудителното изпълнение или да предяви иск за прилагане на права, основани на Директива 93/13. Вж. решения от 13 септември 2018 г., Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, т. 68) и от 16 юли 2020 г., Caixabank и Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578, т. 98 и 99).

[22] Вж. решение от 20 септември 2018 г., Danko и Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, т. 49) и определение от 6 ноември 2019 г., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti и Secapital (C-75/19, непубликувано, EU:C:2019:950, т. 28).

[23] Вж. решение от 1 октомври 2015 г., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, т. 44 и 45).

[24] C-407/18, EU:C:2019:537, по-конкретно точки 60—63 и 68.

ефективност на изискваната от Директива 93/13 защита на потребителите. При липсата на правомощие на съда по изпълнението да спре изпълнението, е вероятно принудителното изпълнение върху ипотекираното имущество да приключи, преди съдът да се произнесе в исковото производство, вследствие на което потребителят би получил само последваща защита под формата на парично обезщетение, която е непълна и недостатъчна и следователно не представлява нито подходящо, нито ефективно средство за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи съгласно член 7, параграф 1 от Директива 93/13.

46. Следва също така да се поясни, че определение от 6 ноември 2019 г., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti и Secapital[25] се отнася до производство по принудително изпълнение съгласно румънското законодателство в положение, възникнало преди изменението на член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс със Закон № 310/2018. В това определение Съдът постановява, че Директива 93/13 не допуска национално законодателство, предвиждащо 15-дневен срок, в който потребителят може чрез възражение срещу принудителното изпълнение да изтъкне неравноправния характер на договорни клаузи, въпреки че съгласно националното законодателство потребителят има право да инициира отделно производство, за което няма срок, но което не влияе на производството за принудително изпълнение. Съдът подчертава, че ако производството за принудително изпълнение приключи преди решението на съда в отделното производство, това решение предоставя на потребителя само последваща защита, която е непълна и недостатъчна по отношение на Директива 93/13 и поради това е в разрез с поставената в нейния член 7, параграф 1 цел.

47. Следователно от горепосочената съдебна практика следва, че Директива 93/13 не изисква от държавите членки да приемат определен процесуален режим за съдебен контрол върху неравноправните клаузи, при условие че те спазват своите задължения съгласно правото на Съюза, включително принципите на еквивалентност и ефективност, и следователно гарантират, че съществува извършвана от национален съд проверка за неравноправен характер на всички договорни клаузи, независимо от производството. Трябва да има служебен контрол, осъществяван или от първия съд в производството, или от втория съд, независимо дали е сезиран с принудителното изпълнение, или със спора по същество, който може да бъде инициран от потребителя, при условие че няма съществен риск потребителят да не използва конкретния процесуален ред, изключвайки по този начин възможността за съдебен контрол върху неравноправните клаузи в съответствие с Директива 93/13.

48. В светлината на тези принципи, разработени в практиката на Съда, е необходимо да се разгледат обстоятелствата по настоящото дело.

B. Прилагане на изведените от съдебната практика принципи към обстоятелствата по настоящото дело

49. Както е видно от акта за преюдициално запитване и от становищата на румънското правителство и на Комисията, производството за принудително изпълнение по настоящото дело има следните характеристики.

[25] C-75/19, непубликувано, EU:C:2019:950, по-специално точки 29—34.

50. Първо, безспорно е, че в производството за принудително изпълнение не се осъществява контрол от страна на национален съд, нито служебно, нито по искане на потребителя, относно неравноправния характер на договорните клаузи. Както посочва румънското правителство, националният съд, който издава определението за допускане на изпълнението, не може да откаже изпълнението поради наличието на неравноправни клаузи в договора, представляващ изпълнително основание. Освен това съгласно член 713, алинея 2 от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закон № 310/2018, в контекста на производство, в което потребителят оспорва изпълнението, националният съд не може да разглежда служебно или по искане на потребителя неравноправния характер на договорните клаузи.

51. Второ, потребителят е длъжен да инициира отделно производство, за което няма срок, така че националният съд да може да разгледа договора, представляващ изпълнително основание, за да определи дали съдържа неравноправни клаузи.

52. Трето, спирането на принудителното изпълнение е възможно, в случай че потребителят инициира отделно производство.

53. Четвърто, спирането на принудителното изпълнение до постановяването на окончателно решение от съда в отделното производство не е автоматично. В това производство потребителят може да подаде молба за спиране на принудителното изпълнение, което се допуска при изпълнението на законово установени условия, и по-специално доказателства за наличие на спешност, ако спирането е поискано на основание, свързано с бързина, както и внасянето на обезпечение в размер, който се изчислява въз основа на стойността на предмета на иска, съгласно становището на Комисията, което не е оспорено от румънското правителство.

54. Тъй като в настоящия случай няма данни, които биха могли да поставят под съмнение съвместимостта с принципа на еквивалентност, трябва да се анализира единствено дали разглежданата национална правна уредба съответства на принципа на ефективност.

55. В самото начало трябва да заявя, че са налице сериозни признаци, основани на практиката на Съда, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани в светлината на принципа на ефективност, не допускат разглежданото национално законодателство.

56. На първо място, следва да се посочи, че в нито един етап от производството за принудително изпълнение не се осъществява контрол от национален съд, нито служебно, нито по искане на потребителя, върху евентуално неравноправния характер на клаузите на договора, представляващ изпълнително основание.

57. На второ място, изглежда, съществува немалък риск засегнатите потребители да се откажат да инициират отделно производство и да не подадат молба за спиране на принудителното изпълнение поради разходите, с които е свързано производството, или защото не са наясно или не оценяват обхвата на правата си.

58. В това отношение ми се струва, че потребителят може да не подаде молба за спиране на принудителното изпълнение, като се има предвид, че за тази цел той трябва да заплати обезпечение в размер, който се изчислява въз основа на стойността на предмета на иска. Може да се приеме, че това изискване прави практически невъзможно да се получи такова

спиране, тъй като е вероятно потребителят като длъжник в забава да не разполага с необходимите финансови средства за предоставяне на изискуемото обезпечение. Всъщност вследствие на подобно изискване колкото по-висока е стойността на претендираното от кредитора вземане, което може да се основава на евентуално неравноправни клаузи — както личи от настоящия случай, свързан със вземания, които са значително по-големи от общата стойност на договора, както е отбелязано от запитващата юрисдикция (вж. т. 17 от настоящото заключение), толкова по-голяма е вероятността потребителят да не е склонен да поиска спиране на принудителното изпълнение или да е неспособен да направи това.

59. При тези обстоятелства, предвид практиката на Съда, посочена в точки 45 и 46 от настоящото заключение, според мен е вероятно производството за принудително изпълнение да приключи преди решението на съда в отделното производство, в резултат на което съответните потребители ще получат само последваща защита, която е непълна и недостатъчна и следователно не представлява нито подходящо, нито ефективно средство за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи съгласно член 7, параграф 1 от Директива 93/13. Следователно споделям становището на Комисията, че съществува реален риск решението на съда относно неравноправния характер на договорните клаузи да бъде закъсняло и неефективно, ако се постановява само в отделно производство.

60. Освен това е вярно, както посочва румънското правителство, че Съдът не е разгледал възможността за спиране на принудителното изпълнение в определение от 6 ноември 2019 г., BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala București и Secapital[26], както бе споменато в точка 46 от настоящото заключение. Според мен обаче това не променя факта, че съгласно разглежданото по настоящото дело национално законодателство — което не е предмет на разглеждане в посоченото определение —контролът върху неравноправния характер на клаузите на договора, представляващ изпълнително основание, не се извършва от националния съд в контекста на производството за принудително изпълнение, а вместо това може да се извърши едва на по-късен етап, ако изобщо бъде извършен, от националния съд, който се произнася в отделно, инициирано от потребителя производство, и следователно може да се счита за явно недостатъчно, за да се осигури пълната ефективност на изискваната от Директива 93/13 защита на потребителите.

61. Следователно трябва да се приеме, че разглежданото национално законодателство противоречи на принципа на ефективност, тъй като прави невъзможно или прекомерно трудно осигуряването на защитата, предоставена на потребителите с Директива 93/13.

62. Поради това стигам до заключението, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани във връзка с принципа на ефективност, не допускат национално законодателство като разглежданото в главното производство.

[26] C-75/19, непубликувано, EU:C:2019:950.

VI. Заключение

63. С оглед на гореизложените съображения предлагам на Съда да отговори на поставения от Judecătoria Sectorului 2 București (Районен съд, Втори район, Букурещ, Румъния) въпрос, както следва:

„С оглед на принципа на ефективност член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално законодателство, което не предвижда възможност за съда при направено възражение срещу принудителното изпълнение да разгледа служебно или по искане на потребителя дали са неравноправни клаузите на договор за лизинг, който представлява изпълнително основание, тъй като потребителят може да инициира отделно производство, в рамките на което може да се извърши преценка на договора за наличието на неравноправни клаузи по смисъла на тази директива“.